

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****SAMİRA ALAKBAROVA BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2018/19302
Karar Tarihi : 22/2/2022

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Hicabi DURSUN
Muammer TOPAL
Recai AKYEL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Raportör : Yusuf Enes KAYA
Başvurucu : Samira ALAKBAROVA
Vekili : Av. Mehmet Mert DAĞDEVİREN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; iade yargılamasındaki tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, iade yargılamasındaki bazı uygulamalar nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 21/6/2018, 9/7/2018 tarihlerinde yapılmıştır.
3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. 2018/19302 numaralı başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2018/19997 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/19302 numaralı başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.
7. Bakanlığın görüşüne karşı başvuru süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekilde ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

9. Azerbaycan vatandaşı olan başvuru hakkında Azerbaycan makamlarınca S.I. adlı kişiye yönelik olarak 415.000 dolar tutarında dolandırıcılık suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Azerbaycan soruşturma makamlarınca 5/1/2017 tarihinde başvuru hakkında Azerbaycan dışından olmasından dolayı arama kararı çıkarılmasına karar verilmiştir. Azerbaycan Sabail İlçe Mahkemesinin 12/1/2017 tarihli kararıyla başvuru hakkında tutuklama kararı çıkarılmıştır. Tutuklama kararında, altın ve değerli taşların alım satımını yapan S.I.nın yanında çalışan başvuruçunun 21/12/2014 tarihinde 6 kilo 410 gram net ağırlığı olan 250.000 ABD doları değerindeki süs eşyalarını, 2015 Mart ayında Türkiye'de faaliyette bulunan bir iş adamına olan borcunu ödeyeceğini belirterek net ağırlığı 1 kilo 357 gram olan 56.000 dolar değerindeki altını ve süs eşyalarını, 2015 Ekim ayında 19.500 dolar değerindeki altın ve süs eşyalarını, 19/4/2016 tarihinde mağdura mahsus 55.000 dolar değerindeki -altın ticareti yapan bir şirkette çalışan G.L. isimli kişiden alınmış- altın ve süs eşyalarını, ayrı ayrı zamanlarda 94.800 doları, ayrıca mağdura mahsus veresiye verilmiş altın ve süs eşyalarının yerine borçlu kalmış kişilerden değişik miktarlarda doları alıp, kardeşi ile önceden iş birliği yapan bir grup kişiyle S.I.yı ortak ticaret yapmak suretiyle kâr edeceklerine inandırarak dolandırdığı ileri sürülmüştür. Mahkeme kararında başvuruçunun sözü edilen altın ve nakit paraları yasa dışı bir şekilde zimmetine geçirerek büyük çapta dolandırıcılık yaptığı, S.I.yı 415.000 dolar değerinde zarara uğrattığı ve bu suretle suçun işlenmesiyle ilişkisinin kanıtlandığı belirtilmiştir. Azerbaycan Mahkemesi ayrıca başvuruçunun serbest kalması hâlinde kaçarak saklanması olasılığının bulunduğunu, tarafları yasa dışı olarak etkileyip ön soruşturmanın normal sürecine engel oluşturabileceğini, ağır bir suç ile itham edildiğini, isnat edilen suçun niteliğini ve işleme ortamını, başvuruçunun toplum için tehlikeli olduğunu dikkate alarak tutuklama kararı verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

10. Azerbaycan makamlarınca dolandırıcılık suçundan ülkeye iadesi amacıyla başvuru hakkında 21/3/2017 tarihinde kırmızı bülten çıkarılmıştır. Kırmızı bülten kararında, başvuruçunun kardeşi ile iş birliği yapıp Belçika, Türkiye, Hong Kong ve diğer ülkelerden altın ve değerli taş getirilmesi ve kâr elde edilmesi konusunda S.I.yı inandırarak ondan -güvenini kötüye kullanmak suretiyle- toplam 415.000 dolar aldığı ve mağduru bu şekilde dolandırdığı ifade edilmiştir.

11. Bakanlığın 5/12/2017 tarihinde İçişleri Bakanlığına yazdığı yazıda Azerbaycan makamlarınca kırmızı bültenle uluslararası seviyede aranan başvuruçunun iadesi istemiyle yakalanmasının talep edildiği belirtilmiştir. Bakanlık; delillerin takdiri ve keyfiyetin değerlendirilmesi adli mercilerin yetkisinde olmak kaydıyla başvuruçunun 23/4/2016 tarihli ve 6706 sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu'nun 14. maddesi ve Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin (SİDAS) 16. maddesi uyarınca 18 günden az ve 40 günden fazla olmamak üzere geçici olarak tutuklanmasının talep edilmesinin ve kırmızı bülten, mahkeme kararı ile birlikte en yakın Cumhuriyet Başsavcılığına sevkinin uygun olacağını değerlendirmiştir.

12. Başvuru, Emniyet Genel Müdürlüğü Interpol-Europol Şube Müdürlüğü ekiplerince 27/12/2017 tarihinde yakalanmıştır.

13. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı 27/12/2017 tarihinde başvuruçuyu geçici olarak tutuklanmasını talebiyle Bakırköy 3. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Bakırköy 3. Sulh Ceza Hâkimliği avukatı huzurunda sorgusunu yaptıktan sonra SİDAS'ın 16. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca Azerbaycan'a iadesi amacıyla başvuruçunun geçici süre ile 40 gün tutuklu kalmasına karar vermiştir.

14. Başvurucu bu karara 2/1/2018 tarihinde itiraz etmiştir. Başvurucu; Sulh Ceza Hâkimliğine sunduğu dilekçede, 2001 yılından beri Türkiye'de bulunduğunu, Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) kayıtlı olarak Türkiye'de çalıştığını, bugüne kadar hiçbir suç kaydı olmadığını, Türkiye'de sabit bir ikamet adresi bulunduğunu ve Türkiye'de okuyan 11 yaşındaki kızı ile birlikte yasalara bağlı olarak yaşadığını, oturma hakkına sahip olduğunu, tutuklanmasının çocuğunu da mağdur ettiğini belirterek iade kararı verilinceye kadar adli kontrol şartıyla serbest bırakılmasını talep etmiştir. Başvurucu ayrıca geçici tutuklanma kararının dayanağı yapılan tek delilin dosyanın müştekisi ile müştekinin yakınları tarafından kaleme alınan ancak imzanın dahi olmadığı fotokopiden ibaret olan ve aynı zamanda ceza yargılaması bakımından delil hükmü bulunmayan bir kâğıt parçası olduğunu, iade talebinin geçerli hiçbir delile dayanmadığını, kardeşi için de aynı ifadeleri içeren müştekinin iddiaları hakkında Azerbaycan'da yargılama yapıldığını ve kardeşinin nihayetinde beraat ettiğini, kendisine isnat edilen suçun güveni kötüye kullanma suçu olduğunu, bu suçun cezasının ise azami 2 yıl olduğunu, iade talebinin tutuklama şartlarını ihtiva etmediğini ileri sürmüştür.

15. Başvurucunun itirazı, Bakırköy 4. Sulh Ceza Hâkimliğince 3/1/2018 tarihinde reddedilmiştir.

16. Başvurucu 5/2/2018 tarihinde Sulh Ceza Hâkimliğine sunduğu dilekçede, şahsi durumuna ilişkin açıklamalarını yinelemiş; 6706 sayılı Kanun'daki 40 günlük azami tutukluluk süresinin dolduğunu belirterek tahliye talebinde bulunmuştur.

17. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 5/2/2018 tarihinde Azerbaycan adli makamlarınca düzenlenen iade belgeleri iade yargılamasını yapacak olan Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) sunularak başvurunun iade yargılamasının yapılması talep edilmiştir.

18. Ağır Ceza Mahkemesi, talebe ilişkin olarak 6/2/2018 tarihinde yaptığı tensip duruşmasında başvurunun tutuklu bulunduğunu, üzerine atılı olan suçun niteliğini, mevcut delil durumunu, isnat edilen suç için öngörülen müeyyideyi ve Azerbaycan yasalarını dikkate alarak 6706 sayılı Kanun uyarınca başvurunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

19. Başvurucu bu karara itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde, şahsi durumuna ilişkin açıklamalarını yinelemiş; 6706 sayılı Kanun'da öngörülen azami tutukluluk süresinin aşıldığını, hiçbir delile ve belgeye dayanmayan ve soyut iddialar ile Azerbaycan tarafından yürütülen bir soruşturma kapsamında güveni kötüye kullanma suçunu işlediği gerekçesiyle haksız yere tutuklandığını ileri sürmüştür.

20. Başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin karara yaptığı itiraz Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesince 13/2/2018 tarihinde reddedilmiştir.

21. 21/2/2018 tarihinde yapılan duruşmada başvurunun avukatı eşliğinde savunmasının alınmasının ardından ülkesine iade edilebilir olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca Ağır Ceza Mahkemesi, Azerbaycan adli makamlarınca isnat olunan suç vasfını ve mevcut delil durumunu dikkate alarak iade işlemi sonuçlanıncaya kadar başvurunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"...Azerbaycan Yevlâh doğumlu Samira Alakbarova (Samire Alekberova) hakkında Azerbaycan Sabail İlçe mahkemesinin 12/1/2017 tarihli dava no:4 (009)-15/2017 sayılı dosyada: 21.12.2014-19.4.2016 tarihleri arasında S.1.ya karşı 415.000 ABD doları önemli

miktarda dolandırıcılık suçunu işlediği iddiasından dolayı hakkında 1/8/2016 tarihinde dava başlayıp soruşturma yapıldığı ve 21/6/2016 tarihinde tutuklama kararı verildiği ve Azerbaycan ülkesi dışında olması nedeniyle uluslararası alanda arama kararı çıkarıldığı Adalet Bakanlığı Uluslararası Dış ilişkiler Genel müdürlüğü yazıları ve eklerinden anlaşılmasıyla tercüme evraklar incelendiğinde yüklü miktarda dolandırıcılık suçundan hakkında tutuklama kararı verilen sanığın Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayıp Azerbaycan Devleti vatandaşı olduğu, dolandırıcılık suçunun Türk Ceza Kanununa göre de açıkça suç teşkil ettiği ve düşünce suçu ya da siyasi veya askeri suçlardan olmadığı, bu suçun Türkiye Devletinin güvenliğine karşı Türk devleti veya Türk vatandaşı ya da Türk kanununa göre kurulmuş tüzel kişi zararına işlenmiş suçlardan olmadığı, suçun Türk vatandaşı olmayan bir kişi tarafından Azerbaycan'da işlenmiş olması nedeniyle Türkiye Cumhuriyetinin yargı yetkisine giren bir suç olmadığı, yine suç tarihi ve Azerbaycan ceza kanununa göre 10-14 yıl arası özgürlükten yoksun kalma cezası nedeniyle dava veya ceza zaman aşımına veya affa uğramadığı, yine sanığın Azerbaycan ülkesine geri verilmesi halinde ırkı, dini, vatandaşlığı, sosyal bir gruba aidiyeti ya da siyasi görüşü nedeniyle farklı bir kovuşturma ya da soruşturma göreceğine dair şüphe ya da delil olmadığı gibi işkence ya da kötü muameleyle maruz kalacağına dair herhangi bir şüphe sebebi söz konusu olmadığından Türkiye'nin taraf olduğu SİDAS 16/4 madde gereğince Azerbaycan Sabail İlçe Mahkemesinin 12/1/2017 tarihli dava no:4 (009)-15/2017 sayılı dosyada çıkarılan tutuklama kararı gereği 6706 sayılı yasanın 18. maddesi gereği sanık hakkındaki geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna, kararın Yargıtay temyiz yolu açık kararlardan olması nedeniyle yargı yolu tükenip kesinleştiğinde; 6706 sayılı yasanın 18/1 ve 19/1. maddesi uyarınca kararın yerine getirilmesinin Dış İşleri ve İç İşleri Bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanının teklifi ve Başbakanın onayına bağlı olmak kaydıyla, Adalet Bakanlığınca infazı için Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığı ile Adalet Bakanlığına gönderilmesine, sanığa Azerbaycan adli makamlarınca isnat olunan suç vasfı mevcut delil durumu, yüklenen suçun CMK 100.maddede sayılan suçlardan olması dikkate alınarak iade işlemi sonuçlanıncaya kadar tutukluluk halinin devamına... [karar verildi.]"

22. Başvurucu, hükümlerle beraber tutukluluğun devamına ilişkin verilen ara kararla 28/2/2018 tarihinde itiraz etmiştir. Başvurucu dilekçesinde şahsi durumuna ilişkin daha önceki açıklamalarını yinelemiş; 40 günlük azami süre geçmesine rağmen tahliye edilmediğini, Azerbaycan ile yapılan iade anlaşması gereğince suçlama konusu delillerin ve belgelerin iade talebine eklenmesi şartı öngörülmesine karşın bu şartta uyulmadığını, Savcılığın da bu yöndeki talebinin kabul edilmediğini, Savcılığın iade edilmeme yönündeki mütalaasına rağmen Azerbaycan'a iade edilmesine karar verilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

23. Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi 5/3/2018 tarihinde kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

24. Bu karar 30/5/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 21/6/2018 tarihinde 2018/19302 sayılı bireysel başvuruyu yapmıştır.

25. Geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna dair karara karşı yapılan temyiz talebini inceleyen Yargıtay 15. Ceza Dairesi 28/5/2018 tarihinde, Ağır Ceza Mahkemesinin kararının onanmasına karar vermiştir. Bu karar 3/7/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

26. Başvurucu 9/7/2018 tarihinde 2018/19997 sayılı bireysel başvuruda bulunmuştur.

27. Bakanlık 25/6/2018 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesine yazdığı yazıda, başvurucu hakkındaki iade sürecine ilişkin mahkeme kararının kesinleşip kesinleşmediğini sormuştur.

28. Ağır Ceza Mahkemesi 3/7/2018 tarihinde Bakanlığa yazdığı yazıda, Yargıtay 15. Ceza Dairesince onama kararı verildiğini belirtmiş; başvurucu hakkındaki iade sürecine ilişkin müteakip işlemlerin yapılması amacıyla mahkeme dosyasını yazının ekinde göndermiştir.

29. Başvurucu 6/8/2018 tarihinde tutukluluk hâlinin devamına itiraz etmiştir. Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi 15/8/2018 tarihinde verdiği ek kararla başvurucunun itirazının reddine ve tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz (Başvurucu, itiraz dilekçesinde şahsi durumuna ilişkin açıklamalarını yinelemiştir.) Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesince kuvvetli suç şüphesini gösteren olguların bulunduğu, gerekçenin yerinde olduğu belirtilerek 13/9/2018 tarihinde reddedilmiştir.

30. Başvurucu 25/6/2018 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına itiraz yoluna başvurulması için müracaatta bulunmuş, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 13/9/2018 tarihinde itirazı gerektirecek maddi ve hukuki bir durum olmadığı gerekçesiyle talebin reddine karar vermiştir.

31. 6706 sayılı Kanun'un 19. maddesi uyarınca görüşleri alınan İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarının olumsuz bir kanaat bildirmemeleri üzerine Cumhurbaşkanlığının 20/12/2018 tarihli kararı ile başvurucunun Azerbaycan'a iadesi uygun bulunmuştur.

32. Bakanlık 7/2/2019 tarihinde Bakırköy Başsavcılığına yazdığı yazıda, başvurucuyu teslim almak üzere Azerbaycan'dan gelecek görevlilerin 7/2/2019 tarihinde İstanbul'da olacaklarının ve 9/2/2019 tarihinde başvurucu ile birlikte Bakü'ye döneceklerinin bildirildiğini belirtmiştir. Bakanlık yazısında ayrıca başvurucunun Bakırköy Başsavcılığındaki bir soruşturmada şüpheli ve müşteki konumunda olduğu belirtilerek 6706 sayılı Kanun'un 20. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca tesliminin ertelenmesini talep ettiği belirtilmiş, Savcılıktan bu soruşturma dosyasının (E.2017/11439) safahatı ve konusuna ilişkin olarak bilgi verilmesi talep edilmiştir.

33. Başsavcılığın 8/2/2019 tarihli cevap yazısında, yapılan sorgulama sonucunda başvurucu hakkında Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesinde sadece E.2018/96 (başvuruya konu iade yargılama dosyası) sayılı dosyada dava açıldığının anlaşıldığı, gerekli belgelerin ilgili mahkemeden istenmesi gerektiği belirtilmiştir. UYAP'tan yapılan incelemede de Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının E.2017/11439 sayılı soruşturma dosyasının başvurucuyla bir ilgisinin olmadığı tespit edilmiştir.

34. Başvurucu 16/2/2019 tarihinde Azerbaycan makamlarına teslim edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

35. 6706 sayılı Kanun'un "*Geçici tutuklama*" kenar başlıklı 14. maddesi şöyledir:

"(1) İade talebine konu olabilecek bir suçun işlendiğinin kabulü için kuvvetli şüphe bulunması hâlinde, iade talebinin Merkezi Makama ulaşmasından önce, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümleri veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde, ilgili devletin talebi ve Merkezi Makamın uygun bulması üzerine kişi geçici olarak tutuklanabilir.

(2) İade talebine konu olabilecek ve 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 12 nci maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendi kapsamına giren bir suç işlediği yönünde kuvvetli şüphe bulunan kişi, ilgili devletin talebi aranmaksızın geçici olarak tutuklanabilir.

(3) İlgili devletin geçici tutuklama talebi, Merkezi Makam tarafından iade amacıyla yakalanması ve Cumhuriyet başsavcılığına sevki için İçişleri Bakanlığına gönderilir. Yakalanan kişi, geçici tutuklama hususunda karar verilmek üzere en geç yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır. Sulh ceza hâkimi geçici tutuklanması talep edilen kişiye, rızaya dayalı iade imkânı ile bunun hukuki sonuçları hakkında bilgi verdikten sonra talep hakkında karar verir.

(4) Geçici tutuklama süresi ilgili milletlerarası andlaşma hükümlerine göre belirlenir. Mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde kişi, en fazla kırk gün geçici tutuklu kalabilir.

(5) Geçici tutuklama yerine kişinin kaçmasına engel olacak şekilde Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu maddesi uyarınca adli kontrol kararı verilebilir.

(6) İlgili devlet tarafından dördüncü fıkrada belirtilen süre içinde iade evrakının gönderilmemesi hâlinde geçici tutuklama veya adli kontrol kararı kaldırılır. Bu durum, iade talebinin alınmasından sonra iade amacıyla koruma tedbirleri uygulanmasına engel teşkil etmez."

36. Aynı Kanun'un "İade amacıyla koruma tedbirlerinin uygulanması" kenar başlıklı 16. maddesi ise şöyledir:

"(1) Ağır ceza mahkemesi iade sürecinin her aşamasında iadesi talep edilen kişi hakkında Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uyarınca koruma tedbirlerine karar verebilir.

(2) İade sürecinde kişinin tutuklanması durumunda teslimine kadar geçen süre içindeki tutukluluk durumu, ağır ceza mahkemesince en geç otuzar günlük sürelerle incelenir.

(3) Ağır ceza mahkemesinin iade talebinin kabulüne ilişkin kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde 19 uncu maddeye göre iade kararı verilmemesi hâlinde kişi hakkındaki koruma tedbirleri kaldırılır.

(4) Toplam tutukluluk süresi, kişinin iade talebine konu suçtan dolayı alabileceği veya mahkûm olduğu cezanın infaz süresini geçemez."

37. Aynı Kanun'un "İade yargılaması" kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

"(1) Kişinin rızaya dayalı iade usulünü kabul etmemesi hâlinde mahkeme, iade şartlarını bu Kanun ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümlerine göre inceleyerek iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir.

(2) Talep eden devlet tarafından gönderilen belgelerin yeterli görülmemesi hâlinde mahkeme, uygun bir süre içinde ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini isteyebilir.

(3) İade yargılamasında katılma talebinde bulunulamaz.

(4) Mahkemenin kararına karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Yargıtay bu başvuruları üç ay içinde sonuçlandırır. Kararın kesinleşmesi hâlinde iade evrakı karar ile birlikte Merkezi Makama gönderilir."

38. Aynı Kanun'un "İade kararı" kenar başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"(1) Ağır ceza mahkemesince iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi hâlinde, bu kararın yerine getirilmesi, Dışişleri ve İçişleri bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanının teklifi ve Cumhurbaşkanının onayına bağlıdır.

(2) Merkezi Makam iade talebinin kabul veya ret edildiğini, talep eden devlete ve iadesi talep edilen kişiye bildirir."

39. Aynı Kanun'un "Teslim" kenar başlıklı 20. maddesi şöyledir:

"(1) İadesine karar verilen kişinin teslim işlemleri, ilgili bakanlıklarla iş birliği hâlinde yürütülür.

(2) İadesine karar verilen kişinin, talep eden devlet makamları ile kararlaştırılan tarihte haklı bir neden olmaksızın teslim alınmaması hâlinde, bu tarihten itibaren otuz gün sonra mahkemece kişi hakkında verilen koruma tedbirleri kaldırılır.

(3) İadesine karar verilen kişi hakkında, başka bir suç nedeniyle Türkiye'de ceza soruşturması veya kovuşturması ya da infazı gerekli bir hapis cezası bulunması veya kişinin seyahat edebilecek durumda olmaması hâlinde, Merkezi Makam tarafından teslimin ertelenmesine karar verilebilir. Bu karar, kişiye ve talep eden devlete bildirilir.

(4) İade talebine konu suç bakımından ispat aracı olarak yararlı görülen veya suçun işlenmesiyle elde edilen ve kişi yakalandığında üzerinde ele geçen ya da daha sonra ortaya çıkan eşya, talep eden devlete teslim edilebilir. İadesi talep edilen kişinin ölümü, kaçması veya benzer sebeplerle iade hakkında bir karar verilememesi hâlinde de eşyanın teslimi gerçekleştirilebilir.

(5) Türkiye'de yürütülmekte olan bir soruşturma veya kovuşturma bakımından zorunlu olduğu takdirde eşyanın teslimi ertelenebilir.

(6) İyiniyetli üçüncü kişilere ait eşyanın teslim talepleri yerine getirilmez."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Sözleşmeler

40. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alınması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması: ...

..."

41. SİDAS'ın geçici tutuklamayı düzenleyen "Muvakkat tevkif" kenar başlıklı 16. maddesi şöyledir:

"1) Müstacel hallerde, iadeyi talep eden tarafın salâhiyetli makamları istenen şahsın muvakkat tevkifini talep edebilirler; kendisinden iade talep edilen tarafın salâhiyetli makamları ise bu talep hakkında işbu Tarafın kanunlarına tevfikân karar vereceklendir.

2) Muvakkat tevkif talebinde 12 inci maddenin 2 inci fıkrasının (a) bendinde mezkûr belgelerden birinin mevcudiyeti zikredilecek ve bir iade talebi yapılmak hususundaki niyete işaret edilecektir. Bu talepte, yapılacak iade talebine esas teşkil eden fiil, bu fiilin ika edildiği yer ve tarih ve istenen şahsın eşkali imkân nispetinde tarif edilecektir.

3) Muvakkat tevkif talebi, talep edilen tarafın salâhiyetli makamlarına diplomatik yoldan yapılabileceği gibi doğrudan doğruya posta veya telgrafyoluyla veya Milletlerarası Polis Teşkilâtı (Interpol) vasıtasıyla yahut yazıya münkalip olacak veya istenen tarafça makbul görülecek herhangi bir vasuta ile yapılabilir.

4) Muvakkat tevkif, tevkifi takip eden 18 günlük müddet zarfında talep edilen tarafa iade talebinin ve 12 inci maddede mezkûr belgelerin tevdi edilmemesi halinde sona erer; muvakkat tevkif hiçbir suretle tevkiften sonra 40 günü tecavüz edemez. Bununla beraber, muvakkaten serbest bırakma her vakit mümkündür; ancak talep edilen taraf, istenen şahsın kaçmasına mâni olmak için lüzumlu addettiği tedbirleri alacaktır.

5) Serbest bırakma, iade talebinin ahiren vürudu halinde yeni bir tevkife veya iadeye mâni teşkil etmez."

42. SİDAS'ın "İade edilen şahsın teslimi" kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

"1) Kendisinden iade talep edilen Taraf, iade hakkındaki kararın 12 inci maddenin 1 inci paragrafında derpiş olunan yoldan talebeden Tarafa bildirir.

2) Tam veya kısmi ret halinde mucip sebep gösterilecektir.

3) Talebin kabul edilmesi halinde talebeden Tarafa teslim mahâl ve tarihi ile istenen şahsın iade edilmek üzere ne kadar müddet mevkuf tutulduğu hakkında malûmat verilecektir.

4) Talep edilen şahıs, tespit olunan tarihte teslim alınmadığı takdirde, işbu maddenin 5 inci paragrafında derpiş olunan mahfuz kalmak kaydıyla, bu tarihten itibaren 15 günlük bir müddetin hitamında serbest bırakılabilir; her halükârda 30 günlük bir müddetin geçmesinden sonra serbest bırakılacaktır; kendisinden iade talep edilen Taraf bu şahsı aynı suçtan dolayı iade etmeyi reddedebilir.

5) Bir Taraf, iade edilecek şahsı mücbir sebepten dolayı teslim veya kabul edememesi halinde diğer Tarafı haberdar edecektir. İki Taraf yeni bir teslim tarihi üzerinde mutabık kalacaklar ve işbu maddenin 4 üncü paragrafı hükümleri tatbik olunacaktır."

43. SİDAS'ın "İşbu Sözleşme ile İki Taraflı Anlaşmalar Arasındaki Münasebet" başlıklı 28. maddesi şöyledir:

"1) İşbu Sözleşme, tatbik olunduğu ülkeler bakımından, iki Akid Taraf arasındaki iki taraflı muahede sözleşme veya anlaşmaların suçluların iadesine mütedair hükümlerini ilga eder.

2) Akid Taraflar aralarında sadece işbu Sözleşmenin hükümlerini itmam veya bunun ihtiva eylediği prensiplerin tatbikatını kolaylaştırmak üzere iki veya çok taraflı anlaşmalar akdedebilirler.

3) Suçluların iadesinin iki veya daha fazla Akid Taraf arasında yeknesak bir mevzuat esasına müsteniden cereyan etmekte olması halinde, Taraflar suçluların iadesi mevzuundaki karşılıklı münasebetlerini, işbu Sözleşme hükümlerine rağmen, münhasıran bu sisteme dayanarak tanzim etmekte serbest olacaklardır. Aynı prensip, diğer bir veya daha fazla Akid Taraf ülkesinde verilen tevkif kararlarını kendi ülkesinde infazını derpiş eden kanuna sahip bulunan her iki veya daha fazla Akid Taraf arasında dahi tatbik olunacaktır. Bu Sözleşmenin tatbikinden, işbu paragraf hükümlerine uygun olarak, aralarındaki münasebetlerde sarfınazar eden veya edecek olan Akid Taraflar bu hususta Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bir tebligatta bulunacaklardır. Mumailayh işbu paragraf gereğince alacağı her tebligattan diğer Akid Tarafları haberdar edecektir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

44. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı için bkz. S.K. [GK], B. No: 2018/24280, 17/3/2021, §§ 31-42.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

45. Anayasa Mahkemesinin 22/2/2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

46. Başvurucu, Azerbaycan'da işlediği suçtan dolayı 6706 sayılı Kanun'un 16., 24. maddelerine ve Azerbaycan ile Türkiye arasında imzalanan iade anlaşmasına aykırı olarak herhangi bir delil sunulmadan tutuklandığını ve geçici olması gereken bu tutukluluğun kanunda ve SİDAS'ta öngörülen 40 günlük süreyi ve makul süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

47. Bakanlık görüşünde, başvurunun tutuklu kaldığı sürenin makul olmadığı şikâyeti bakımından söz konusu süreçte Azerbaycan yetkili makamları arasında yapılan iade yazışmalarının yoğunluğunun ve niteliğinin gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir.

48. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında Azerbaycan makamlarınca iddia konusu suçun işlendiğine yönelik delil olarak gösterilen ve şikâyetçi tarafından tanzim edilen adi senedin altında imzasının bulunmadığını, üzerine atılı suçu işlediğine dair hiçbir delil sunulmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca iade edilmesinden sonra 6706 sayılı Kanun'a

aykırı olarak iade talebi dışındaki suçlardan da yargılanmasının istediğini, müşteki tarafın Azerbaycan'da etkili bir kişi olmasından dolayı haksız bir yargılamaya maruz kaldığını belirtmiştir.

2. Değerlendirme

49. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

50. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

... usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

..."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

51. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

52. Genel ilkeler için bkz. S.K., §§ 55-66.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

53. Somut olayda öncelikle başvuruçunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

54. Geri verme amacıyla alınacak tedbirlerin geri verme taleplerinin gönderilmesi öncesi ve sonrası olmak üzere iki aşamalı olarak düzenlendiği görülmektedir. Geri verme işlemlerinde diplomatik prosedürlerin uzun sürmesi, bu süre içinde bazı önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. Zira hakkında iade talebinde bulunulan kişinin kaçması söz konusu olabilecektir. Geri verme amacıyla yakalanan kişi hakkında geri verme evrakının geri verme talebinde bulunan ülkenin yetkili makamına ulaştırılmasına kadar geçen aşamada ikili anlaşmalarda, SİDAS'ta ve 6706 sayılı Kanun'un 14. maddesinde geçici

tutuklama kurumu düzenlenmiştir. Geçici tutuklama tedbirinin şartları 6706 sayılı Kanun'un 14. maddesinde ortaya konulmuştur. Bunun için iade evrakının Bakanlığa ulaşmamış olması, iade talebine konu olabilecek bir suçun işlendiğinin kabulü için kuvvetli şüphe bulunması, ilgili milletlerarası anlaşma hükümleri veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde ilgili devletin talebinin bulunması, ilgili devletin talebine ilişkin merkezî makam olarak Bakanlığın onayı, savcının talebi ve sulh ceza hâkiminin kararı gereklidir.

55. Başvurucu, bu hükme uygun olarak sulh ceza hâkimliğine sevk edilmiştir. Bakırköy Sulh Ceza Hâkimliği Azerbaycan adli makamlarınca dolandırıcılık suçu dolayısıyla geri verilmesine ilişkin talepte bulunulduğunu belirtilerek SİDAS'ın 16. maddesi uyarınca başvurunun 40 gün tutuklu kalmasına karar vermiştir. Başvurucu hakkında iade talebinde ve kırmızı bülten kararında atıf yapılan Azerbaycan Mahkemesince verilen tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin yeterince ortaya konulduğu görülmektedir. Bu nedenle geçici tutuklamanın 6706 sayılı Kanun'da öngörülen kuvvetli suç şüphesi şartını karşıladığı sonucuna varılmıştır.

56. Başvurucu ayrıca tutukluluk süresinin SİDAS'ta ve 6706 sayılı Kanun'da öngörülen 40 günlük süreyi aştığını ileri sürmüştür.

57. 6706 sayılı Kanun'un 14. maddesinde, geçici tutuklama süresinin ilgili milletlerarası anlaşma hükümlerine göre belirleneceği, mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde tutuklama talebi yapılmışsa sürenin en fazla 40 gün olacağı öngörülmüştür. Somut olayda milletlerarası anlaşma hükümlerine göre iade talebi söz konusudur. Türkiye ve Azerbaycan SİDAS'a taraf olduğundan ve SİDAS'ta iki taraflı anlaşmaların suçluların iadesine ilişkin hükümlerinin ilga edileceği belirtildiğinden somut olayda SİDAS'ın dikkate alınması gerekir.

58. SİDAS'ın 16. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre geçici tutuklama süresi kural olarak 18 gün olup bu süre hiçbir şekilde 40 günü aşamayacaktır. Dolayısıyla somut olayda azami geçici tutuklama süresi 40 gündür. Ancak bu süre iade talebi evrakının gelmesine kadar geçerlidir. Nitekim 6706 sayılı Kanun'un 14. maddesinin (6) numaralı fıkrasında ve SİDAS'ın 16. maddesinin (5) numaralı fıkrasında ilgili devlet tarafından belirtilen süre içinde iade evrakının gönderilmemesi hâlinde geçici tutuklama tedbirinin kaldırılacağı ancak bu durumun iade talebinin alınmasından sonra iade amacıyla koruma tedbirleri uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği belirtilmiştir. Somut olayda 5/2/2018 tarihinde, iade evrakının gönderildiği tarih itibarıyla 40 günlük süre dolmamıştır. Başvurucunun iade talebi evrakının gelmesinden sonraki tutulması geçici tutuklama niteliğinde değildir. Bu yönüyle başvurunun bu aşamadaki tutukluluğunun kanuna uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

59. İade evrakının gelmesinden sonra başvurulabilecek koruma tedbirlerine ilişkin düzenlemeler ise 6706 sayılı Kanun'un "iade amacıyla koruma tedbirlerinin uygulanması" kenar başlıklı 16. maddesi ve 16. maddenin atfıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun koruma tedbirlerine ilişkin hükümlerinden oluşmaktadır. Buna göre ağır ceza mahkemesi iade sürecinin her aşamasında iadesi talep edilen kişi hakkında 5271 sayılı Kanun hükümleri uyarınca koruma tedbirlerine karar verebilir. Bu hükümden iade evrakının ulaşmasından kişinin yabancı devlet makamlarına teslim edilmesine kadar koruma tedbirlerine karar verilebileceği anlaşılmaktadır. Kanun hükmüne göre iade evrakının alınmasından sonraki bu aşamada uygulanacak koruma tedbirleri açısından 5271 sayılı Kanun hükümlerinin tatbik edileceği görülmektedir. Başvurucunun tutulmasının kanuni olup olmadığının tespit edilebilmesi için tutmaya dayanak oluşturan düzenlemenin (5271 sayılı

Kanun'un 100. maddesinin) esasa ve usule ilişkin kurallarına riayet edilip edilmediğinin değerlendirilmesi gerekir.

60. Somut olayda başvurucu, bir suç işlediği şüphesiyle yürütülen ceza soruşturması veya yargılaması kapsamında tutuklanmamıştır. Başvurucunun tutuklanması bir başka ülkede işlediği iddia olunan suç dolayısıyla ülkenin talebi üzerine iadesine karar verilip verilmeyeceğine dair yürütülen yargılama sırasında başvuru bir tedbirdir. Burada suçluların iadesine dair sürecin sıhhatli bir biçimde yürütülmesinin sağlanmasına yönelik bir gaye söz konusudur. Dolayısıyla suç isnadına bağlı tutuklama ile iade yargılaması sırasında uygulanan tutuklama tedbiri arasında amaç ve nitelik bakımından önemli farklılıklar mevcuttur. Zira mahkemenin iade talebine ilişkin yapacağı inceleme, delillerin değerlendirilmesi ve suçun sübutunun tespitini konu edinen bir yargılama niteliği taşımamaktadır.

61. Öte yandan özellikle yabancı ülkede işlenen bir suç bakımından kuvvetli suç şüphesinin varlığıyla ilgili tespit ve değerlendirmenin yapılmasının zorlukları ortadadır ve bu nedenle derece mahkemelerinin bu husustaki takdir aralıklarının suç isnadına bağlı tutmaya göre oldukça geniş olduğunun kabulü gerekir. Bu itibarla Anayasa Mahkemesi tarafından bireysel başvuru incelemesinde bu takdir alanının denetimi ancak tutuklama şartlarına ilişkin olarak yargı mercilerince yapılan değerlendirmelerden farklı bir değerlendirme yapılmasını gerekli kılan istisnai koşulların varlığı hâlinde söz konusu olabilir. Bu noktada kuvvetli suç şüphesi şartı ve tutuklama sebepleri gönderilen iade evrakı çerçevesinde de değerlendirilebilecektir.

62. Somut olayda geçici tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu ilişkin tespitlerden ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Başvurucunun tutukluğunun devamına karar verilirken suçun vasıf ve mahiyetine, delil durumuna, suç için öngörülen yaptırımın ağırlığına dayanılarak tutukluğun devamına hükmedilmiştir. Bu itibarla başvuru kanunda öngörülen tutuklama şartlarına riayet edilerek tutuklandığının kabul edilmesi gerekir. Bu yönüyle başvurunun tutulmasının kanuni dayanağının olduğunun ve kanunda öngörülen usule uygun bir şekilde tutulduğunun söylenmesi mümkündür.

63. Diğer taraftan başvurunun tutulmasının meşru bir amacının bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekir. Anayasa'nın 19. maddesinde, hakkında geri verme kararı verilen bir kişinin tutulması kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabilmesi bakımından meşru bir sebep olarak öngörülmüştür. Başvurucu da iade sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin sağlanması amacıyla tutulmuştur. Dolayısıyla başvurunun tutulmasının meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

64. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının ve bu kapsamda iade sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediğinin de belirlenmesi gerekir. Aynı zamanda prosedürün süresinden bağımsız olarak tutukluluk süresinin takip edilen amaca ulaşmak için gerekli olan makul süreyi geçip geçmediği de değerlendirilecektir. Bu kapsamda tutmaya dayanak oluşturan geri verme işlemlerinin süresinin makul olup olmadığının değerlendirilmesinde yetkililerin özen göstermeyerek hareketsiz kalıp kalmadığına ve başvurunun tutum ve davranışlarının sürecin uzamasına sebep olup olmadığına bakılacaktır. Gösterilmesi gereken özenin derecesini belirlemek için iade şeklinin önemi de gözardı edilmemelidir. Bir cezanın infaz edilmesi için yapılacak iadede farklı olarak somut olayda olduğu gibi iade talebinde bulunan devletin şüpheli kişiyi yargılayabilmesi için

yapılacak iadede ceza yargılaması devam ederken tutuklu bulunan kişi masum sayılmaktadır. Daha doğrusu bu aşamada, bu kişinin masumiyetini kanıtlamak için ceza yargılaması sırasında savunma hakkını kullanabilme imkânı çok kısıtlıdır. Şüpheli olan kişiyi iade etmesi istenen devletin davanın esasını incelemesi mümkün değildir. Bu sebeplerden dolayı, ilgili olan kişinin haklarının korunması, iade prosedürünün düzgün bir şekilde işlemesi ve kişinin uygun bir süre içinde yargılanması için iade talebinde bulunulan devletin ciddi bir özen göstermesi gerekmektedir.

65. Somut olayda iade amaçlı olarak gerçekleştirilen tutukluluk süresi (27/12/2017 tarihinden 16/2/2019 tarihine kadar) 1 yıl 1 ay 20 gündür. İade yargılaması sürecinin ilk derece aşamasında 2 ay, Yargıtay aşamasında 3 ay sürdüğü görülmüştür. İlk derece mahkemesince yürütülen yargılama sürecinde başvuruconun savunmasını yapması için duruşma yapıldığı görülmektedir. Yapılan tek duruşma sonucunda başvuruconun geri verme talebinin kabulüne karar verilmiştir. Yargıtay da bu karara karşı yapılan temyiz başvurusunu kanuna uygun bir şekilde 3 aylık sürede sonuçlandırmıştır. Bu yönüyle iade yargılaması sürecinde bir gecikmenin ve özensizliğin bulunduğu tespit edilememiştir.

66. Ancak kararın kesinleştiği bilgisinin Bakanlığa gönderildiği 3/7/2018 tarihinden başvuruconun teslim edildiği 16/2/2019 tarihine kadar geçen 7 aylık sürenin özenli yürütüldüğü söylenemeyecektir. Ağır Ceza Mahkemesince iadeye engel bir durumun olmadığı tespit edilerek iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verildikten sonra bu kararın yerine getirilip getirilmeyeceği Cumhurbaşkanının onayına bağlıdır. Ayrıca 6706 sayılı Kanun'un 19. maddesine göre bu süreçte Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarının görüşünün alınması ve adalet bakanının teklifi gereklidir. Sürecin özgürlük hakkının gerektirdiği özene uygun yürütülmesi beklenmekle birlikte bu bürokratik işlemlerin gerçekleştirilmesinin belirli bir zaman alacağı kuşkusuzdur. Ancak Ağır Ceza Mahkemesince iadeye hukuken engel bir durumun olmadığı tespit edilerek iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verildikten sonra başvuruconun talep eden devlete teslim edilip edilmeyeceğine ilişkin tercihin yapılacağı bu aşamanın neden 5 ay sürdüğü dosyadan anlaşılammıştır. Bakanlık da bu hususa ilişkin bir açıklamada bulunmamıştır.

67. Öte yandan bu süreçte de 6706 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince tutukluluk durumunun ağır ceza mahkemesince en geç otuz günlük sürelerle incelenmesi gerekmektedir. Somut olayda bu hükme uyulmamış, başvuruconun tutukluluk hâline gerekli özenle yaklaşılmmıştır. İadenin onaylanmasından teslimine kadar geçen süreçte ise teslim için uygun yer, tarih, teslim edecek ve teslim alacak görevlilerin belirlenmesi amacıyla birtakım formalitelerin olduğu kabul edilebilirse de başvuruconun bu süreçte tutukluluğunun devam ettiği gözönünde bulundurulduğunda onay aşamasından teslimine kadar geçen 2 aylık sürenin makul olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu süreçte başvuruconun, teslimin ertelenmesi talebinde bulunmuş ise de bu talebin teslimin uzamasında bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

68. Son olarak 6706 sayılı Kanun'un 16. maddesinde iade sürecinde başvurulabilecek koruma tedbirleri bakımından 5271 sayılı Kanun'a atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla başvuruconun hakkında tutuklama yerine adli kontrol kararı verilebilmesi de mümkündür. Nitekim bu maddenin gerekçesinde "*Mahkemenin iade talebinin kabul edilebilir olduğuna dair karar vermesine rağmen, iadesi talep edilen kişiyi adli kontrol altında serbest bırakması, devam eden iade süreci içinde kişinin Türkiye dışına kaçması ve bu nedenle iade talebinin konusuz kalması uygulamada rasılanabilen sorunlardan biridir. Ancak kişinin uzun süreden beri Türkiye'de ikamet etmesi ve belli bir iş sahibi olması gibi güçlü sosyal ve ekonomik bağları dikkate alınarak, tutuklama dışında diğer tedbirlere başvurulması da*

mahkemenin takdirinde olacaktır." şeklinde bir açıklamaya yer verilmek suretiyle bu hususa açıklık kazandırılmıştır. İadesi talep edilen kişi hakkında devam eden iade sürecinde ilgilinin kaçmasını önlemek amacıyla ilk aşamada tutuklama tedbirine başvurulmasına ihtiyaç duyulabilirse de ilerleyen aşamada ölçülülük ilkesi gereğince başvurunun kişisel durumu da dikkate alınarak adli kontrol tedbirlerinin gözönünde bulundurulması elzemdir. Somut olayda başvuru; tahliye ve tutukluluğa itiraz dilekçelerinde, 2001 yılından beri Türkiye'de bulunduğunu, SGK'ya kayıtlı olarak Türkiye'de çalıştığını, bugüne kadar hiçbir suç kaydı olmadığını, Türkiye'de okumakta olan 11 yaşındaki kızı ile sabit bir ikamet adresinde yasalara bağlı olarak yaşadığını defaatle belirtmesine rağmen derece mahkemelerince adli kontrol tedbirlerinin yeterince dikkate alınmadığı ve bu tedbirlerin neden yetersiz kalacağı hususunun gerekçelendirilmediği görülmüştür.

69. Dolayısıyla başvurunun üçüncü bir devlette kovuşturulması amacıyla başlatılan iade işlemlerinin mahiyeti ve gecikmelerin Türk makamlarınca gerekçelendirilmediği gözönünde bulundurulduğunda başvurunun yaklaşık 1 yıl 2 aylık tutukluluğunun bukuka uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

70. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

71. Başvuru 6706 sayılı Kanun'da ve Azerbaycan ile Türkiye arasında imzalanan anlaşma gereğince suçlama konusu delillerin gösterilmesi ve istenmesi öngörülmesine ve bu doğrultuda talepte bulunmasına rağmen suçlama ile ilgili deliller istenmeden iadesine karar verildiğini, Savcılığın da bu gerekçeyle kararın bozulmasını talep ettiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

72. Bakanlık, AİHM içtihatlarına atıf yaparak iade yargılamasına ilişkin şikâyetlerin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğunu değerlendirmiştir.

2. Değerlendirme

73. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (*Onurhan Solmaz*, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

74. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak hakkın kapsamı düzenlenmemiştir. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası

sözleşmelerde de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (*Yaşar Çoban* [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 53). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "*Adil yargılanma hakkı*" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin AİHM içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (*Ömurhan Solmaz*, § 22).

75. Sözleşme, bir kişinin sahip olduğunu ileri sürebileceği tüm hak ve yükümlülükler bakımından adil yargılanma hakkını güvenceye almamaktadır. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin *medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyumsuzlukların* ve bir *suç isnadının* esasının karara bağlanması esasında geçerli olduğu belirtilerek hakın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için ya başvuru alanının medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyumsuzluğun tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadının esası hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (*Ömurhan Solmaz*, § 23).

76. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin *medeni hak ve yükümlülüklerinin* karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının *medeni* meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir *hakkın* bulunması gerekir. Bu hakkın Anayasa'da doğrudan veya dolaylı olarak tanımlanan ve güvence altına alınan bir hakla ilişkin olması zorunlu değildir. Bu bakımdan kanunla kişilere tanınan ve savunulabilir bir temeli bulunan hak ve ayrıcalıklar da -mahkemelerde ileri sürülebilmesi koşuluyla- Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında hak kavramına dâhildir (bazı farklarla birlikte bkz. *Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem*, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28; *M.B.* [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 67).

77. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, sınır dışı edilme işlemlerine ilişkin uyumsuzlukları konu alan yargılama süreçlerini adil yargılanma hakkının koruma alanı kapsamında görmemiştir (*Z.M. ve İ.M.*, B. No: 2015/2037, 6/1/2016, § 63). AİHM'e göre de suçluların iadesi işlemlerine ilişkin uyumsuzlukları konu alan yargılama süreçleri adil yargılanma hakkının koruma alanı dışında kalmaktadır. Anayasa Mahkemesi ve AİHM'in anılan kararlarında; yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden sınır dışı edilmeleri, iade edilmelerine ilişkin işlem ve yargılama süreçlerinin, adil yargılanma hakkı kapsamında bir *medeni hak ve yükümlülük* veya bir *suç isnadının* esasının karara bağlanması ile ilgili olmadığı kabul edilerek adil yargılanma hakkının belirtilen yargılama süreçleri bakımından uygulanabilir olmadığına hükmedilmiştir.

78. Tüm bu değerlendirmelere göre medeni hak ve yükümlülük veya suç isnadı kapsamında yer almayan uyumsuzluğun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı sonucuna varılmaktadır.

79. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının *konu bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

80. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

81. Başvurucu 150.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

82. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aliğül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

83. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

84. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucu hakkındaki iade süreci ve başvurucunun buna bağlı olan tutukluluğu Azerbaycan makamlarına 16/2/2019 tarihinde teslim edilmesiyle birlikte sona erdiğinden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için tazminat ödenmesi dışında yapılması gereken bir hususun bulunmadığı anlaşılmıştır.

85. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 40.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

86. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 589,40 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 5.089,40 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İfade tutuklamasının hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların *konu bakımından yetkisizlik* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. İfade tutuklaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 40.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 589,40 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 5.089,40 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/2/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.